

tèric [Lab. 1839], ἔξωτετικός, formació oposada a ἐσωτετικός 'esotèric'. I els cpts. *exocarpet* (EdFontserè, c. 1925); *exocarditis*, *exogen*, *exosquelet*, *exotèrmic*.

EXPANDIR, pres del ll. *expandere* 'estendre', 'desplegar', 'expandir', derivat de *pandere* 'estendre', 'desplegar', 'obrir'. □ 1.ª doc.: c. 1200, *Homilies*.

«Ajam caritat vera, senes ira --- senes mala co-beeza, per zo que la caritat de Déu sia *expandida* e-ls nostres cors», f° 2v17. En algunes zones del Nord, i en certs textos arcaics, sembla haver estat usat amb caràcter bastant popularitzat; també en Llull: «la virtut que *se span* per tot l'arbre»; l'infinitiu en part fou *expandre* (v.-ne algun altre ex. lullà en *AlcM*, s. v. *esp*). Cosa que no esdevingué caduca pertot: «Vil or! baixa ambició! ò fumera! ò brut fanc! / Fugiu ben aviat de una ànima *expandida*», MilàF (*Gran Cartoixa*, v. 14, O. Cat. ed. Gili, p. 303). A la Vall de Boí encara diuen *expandi-s* les plantes afectades per la sequedat (1970). Més vulgar és encara a les Corberes, on, almenys en els pobles ja més llenguadocians que catalans, ho apliquen a l'estesa de la roba rentada: «*las fénmas bènàn expandi suta kel rúkatá*» 'les dones vénen a estendre la roba sota aquell rocater', Vingrau (1960). 'Repartir': «el dia del seu onomàstic --- propi d'*expandir-se*, exemple de Tobias i Sara, algunes llimosnes als pobres», B. de Maldà (*Coll. B. Vida*, p. 206). Altrament, per a d'altres formes més populars, veg. els articles *ESBANDIR* i *ESPLANDIT*.

DERIV.: *Expansió* [Belv. 1803], ll. *expansio*, *-onis*; *expansiu*; *expansivitat*. *Expandonar*.

Expatriació, *expatriar*, V. *pàtria* (PARE) *Expectació*, *expectant*, *expectar*, *expectatiu*, *-iva*, V. *expectacle* *Expectorant*, V. *pit* *Expedició*, *expedicionari*, *expedient*, *expedir*, *expedit*, *expeditiu*, V. *espàit* (IMPEDIR) *Expèllir*, V. *espèllir* *Expendició*, *expendre*, *expenedor*, *expenses*, V. *despendre*

EXPERIÈNCIA, pres del ll. *experientia* id., derivat d'*experiri* 'intentar, assajar, experimentar'. □ 1.ª doc.: c. 1274, Llull.

«Àngel e ànima racional són creatures immortals; e cor ànima e cors són una persona, ço és un home, e --- en la mort d'aquell home, la ànima no mor, e roman en sí mateixa; per açò, per *experència*, mils és significada al humà enteniment la immortalitat de la ànima, que la immortalitat de l'àngel», Llull (*Gentil* III, x, p. 201). També en BMetge. «Los cònsols de aquesta vila donen en parer, e nosaltres ab ells, per la *speriència* que-n havem viste, seria molt bo e salutable los sia scrit --- los de la vila ne stan ab congosa e rassell», carta de 1462, de Johan Mayans enviat de Barcelona a Perpinyà (RLR LXV, 91). Havia anat penetrant fins a les capes més populars: «Fadrins que veniu al món, / preneu de mi *experència*», en un romanç del temps del bandolerisme (MilàF, *Romlo.*, recollit en el Gironès, 365.1f.).

DERIV.: del mateix *experiri*, tots ells mots savis. *Experiment* [1460], ll. *experimentum* 'assaig', 'prova

per l'experiència': «he clar hagut / l'*esperiment* / ---», JRoig (*Spill*, v. 113); 'prova feta per confirmar', c. 1500 (Cauliac).

Experimentar [en l'a. 1399, Bernat Metge]: «lo teu enginy no-s deu distribuir en amor: pus altes coses li són legudes; si vols diligentment atendre a açò que ojt diré, que n'he vist e *experimentat* més que tu, conexeràs bé la malaltia de la tua pensa, e conexent aquella, seràs breument gorit», BMetge (*Lo Somni* III, NCL., 91.10); «aquest era un cavaller fortíssim, que en sa viril joventut havia *esperimentada* molt la sua noble persona en lo exercici de les armes», JoMartorell (Ag. I, 13); 'sofrir, ser víctima de': «quinas guerres tan terribles / són las qu'*esperimentem*», MilàF (*Romlo.*, recollit a Olot, 98A.1); 'constatar com un fet': «mariners y pescadors --- de estos y altres ranchs del art de la terra, y de menestrals n'i ha alguns, gent prou maliciosa y viciosa, *experimentant-se* en Badalona, per lo prompta a fer judicis temeraris», B. de Maldà (*Excursions*, p. 116); 'adquirir experiència, aprendre de viure': «sa formiga *experimenta*: / 'çò fa un homo de bon cap: / en s'estiu replega 's blat, / i en s'hivern se n'alimenta», Camps Merc. (*Folkl. Men.* I, 141, de nou 143); «fer que es produexin els fenòmens en circumstàncies determinades, per estudiar llurs lleis amb més facilitat», definia EdFontserè (*CiFiNat.*, lèxic); *experimentable*, *experimentació*, *experimentador*, *experimental* [fi S. XIV, Eiximenis]; *experimentari*; *experimentat* [JoMartorell].

Expert [1398]: ll. *expertus* 'que té experiència', participi d'*experiri*: «Qui pot negar --- que Proba, muller de Adelphus, *experta* en grec e latí e altres lengatges, hage ordonats notables llibres ---», BMetge (traduint «utriusque gnara sermonis»), *Lo Somni* (III, Riq., 328.17); tanmateix cf. el que hem dit del mot igual *espart* a *DESPERT*; subst. en sentit de 'pèrit, entès' és un gallicisme recent, popularitzat després de la primera guerra mundial, per influència de la Societat de Nacions (així mateix en italià, *VRom.* II, 272, i en castellà); *expertesa* en el seu ús modern és derivat d'*expert*, però antigament apareix només com a abstracte de l'*espart* al·ludit, p. ex. en Llull: «Esperons són donats a cavayler a significar diligència e *expertesa* e ànsia con pusca tenir honrat son orde», *Li del orde de Cav.*

Pèrit,¹ pres del ll. *peritus* 'experimentat', 'entès', derivat del mateix primitiu que *experiri*, amb l'accent reculat segons el model de tants cultismes com *mèrit*, *estrèpit*, *ingènit*: en català el mot està documentat des del S. XVII (Canyellas); i a propòsit de la nota, i ja que hem de documentar, serà oportú de recordar els mots de Carles Ros (1736): «per no fer-se de mal voler, ni descobrir sa *imperícia*, conserven lo refrany, de 'calla tu y callaré yo'; subjectant tot lo referit al sentir del *perit* en esta matèria ---» (*Adages y Refranys*, p. 39); *peritatge*, *peritar* (d'ús general en el Princ. i no sols emp., *AlcM*); *perícia* [1444]; *pericial*; *imperícia* (CRos, supra). Cf. també *PERILL*.

Pirata [1254], pres del ll. *pīrata*, i aquest del gr. *πειρατής* 'bandit', derivat de *πειράω* 'jo intento',